

УДК 338.48-44-52.02:551.442(477.43./47)

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СПЕЛЕОТУРИСТИЧНИХ СКЛАДОВИХ ПОДІЛЛЯ

Анна Ховалко

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, м. Львів 79000, Україна, тел. (032) 239-46-03*

Зважені перспективи розвитку туристично-рекреаційного регіону Поділля в аспекті використання спелеотуризму. Висвітлені напрями удосконалення туристичної діяльності, зокрема спортивний (екстремальний) та пізнавальний спелеотуризм.

Ключові слова: Подільський туристично-рекреаційний регіон, екстремальний спелеотуризм, пізнавальний спелеотуризм, естетична оцінка печерних систем.

Печерні системи Подільського регіону України вирізняються не лише унікальними гіпсовими печерними порожнинами (одні з найбільших у світі), а й перспективою розвитку рекреаційно-туристичної діяльності. Водночас сучасний стан печерних систем, їх навколишнє рекреаційне забезпечення незадовільні. Головними причинами того становища є не тільки традиційна фінансова – нестача грошових ресурсів, а й організаційно-планова – брак науково-обґрунтованих проєктів розвитку регіону у відповідному напрямі. Це підтверджується і недостатньою дослідженістю проблеми визначення туристичного потенціалу цього регіону: їм присвячені лише публікації А.Г. Охріменко (2001).

Туристичний потенціал печерних систем Поділля характеризується значною варіабельністю і залежить від типу їх рекреаційно-туристичного використання. Він перебуває у прямій залежності від кількості рекреантів інших типів, зокрема санаторно-курортного, які є потенційними відвідувачами печер. Отже, ємність туристичних потоків у регіоні карстових порожнин Поділля прямо залежить від кількості рекреантів (усіх рангів), які щорічно відвідують Поділля.

Дослідженнями встановлено, що загальна потужність природно-ресурсного потенціалу регіону в розрахунку на один рік становить 20642,5 тис. осіб; у тому числі санаторно-курортного лікування – 16226,7; короткострокової рекреації – 912; тривалої рекреації – 3503,8 тис. осіб. Але рекреаційні послуги в середньому за рік надаються всього 90,0 тис. організованим рекреантам, що становить 4,8% загальної їх кількості в Україні, і 42,8 тис. екскурсантів (відповідно 3,5%) [1].

Від початку 90-х років ХХ ст. кількість рекреаційних закладів Подільського регіону щороку зменшується. Так, із 1993 р. їх стало на 12 менше, їх місткість

зменшилася на 5,0 тис. місць, а кількість відпочивальників – утричі. Зараз у регіоні функціонує 71 рекреаційний заклад загальною місткістю 10,5 тис. місць. Серед закладів переважають санаторії (42 на 8,2 тис. місць) і санаторії-профілакторії (відповідно – 22 і 1,3), один пансіонат з лікуванням, шість баз відпочинку. В регіоні функціонує лише два заклади короткострокового перебування на 0,3 тис. місць.

По території регіону рекреаційні заклади розміщені досить нерівномірно: це переважно поодинокі, не пов'язані один з одним об'єкти або групи підприємств, що мають певні спільні ознаки – шляхи сполучення, системи обслуговування тощо. Це свідчить про те, що рекреаційний комплекс Подільського регіону дотепер перебуває на стадії формування. Значна частина закладів розміщена в південно-західній і південно-східній частинах регіону, серед них виокремлюється курорт Хмільник. У більшості адміністративних районів таких закладів взагалі нема.

Для регіону важливо досягти відповідності між природно-ресурсною складовою рекреаційного комплексу та його матеріально-технічним забезпеченням. Особливо актуальним є залучення інвестицій для будівництва і перепрофілювання рекреаційних закладів. Важливе значення для розвитку рекреаційних закладів регіону має врахування потенційних потреб населення у відповідних закладах (табл. 1.)

Таблиця 1

Стан і реальні потреби в рекреаційному обслуговуванні
Подільського карстового регіону

Заклади	Потреби регіону, тис. місць	Потреби, що реалізуються в регіоні	
		усього, тис. місць	%
Санаторії	18,2	6,3	34,6
Санаторії-профілакторії	9,4	0,7	7,4
Будинки відпочинку	30,3	0,0	0,0
Бази відпочинку	46,0	2,1	4,6
Дитячі табори	182,4	0,8	0,04

Порівняно з 2001 р. реалізовані в регіоні рекреаційні потреби за санаторно-курортними показниками зменшились на 38%; санаторіями-профілакторіями – на 49,3%; дитячими таборами – 94,6% (а практично – на 100%). Зріс показник забезпечення рекреантів базами відпочинку – на 52,2%, що дає підстави вважати рекреаційну діяльність найбільш економічно вигідною (і швидкоокупованою) для регіону.

Розміщення, кількість та якість рекреаційних закладів Подільського регіону не відповідають сучасним вимогам і потребам. Цим зумовлена необхідність розробки нових підходів до розвитку мережі рекреаційних закладів і законодавчого забезпечення комплексного використання потенціалу рекреаційних ресурсів, резервування територій для відпочинку, санаторно-курортного лікування і туризму та створення їх кадастру.

У 2009 році в регіоні було надано послуги 118,2 тис. туристам і екскурсантам, або 4,1% загальної їх кількості в Україні. Зазначимо, що за останній рік цей показник регіону знизився на 32,0%.

Того ж року Подільський регіон відвідало 3,1 тис. іноземних туристів (1,1% їх загальної української кількості). За останні 3 роки кількість іноземних туристів в регіоні зросла на 23,4%. Найбільше туристів прибуло із країн Європи – 0,9 тис. (45,0%) та Північної Америки – 0,6 (32,0%), із країн СНД – 0,25 (10,7%), країн Азії – 0,2 тис. туристів (8,9%). Найбільше серед них було громадян США – 22,2%, Німеччини та Польщі – 13,8%, Канади – 10,4%, Росії – 7,1%, Ізраїлю – 5,2% та Великої Британії – 3,9%.

Завданням рекреаційного районування Подільського регіону є визначення рекреаційного потенціалу районів; з'ясування причин відмінностей між ними, прогнозування їх розвитку; ідентифікація районів, в яких рекреація зростає, або скорочується, та визначення тих, які мають значний потенціал для того, щоб перетворитися на важливий елемент економічного розвитку; диференціація районів за рівнем розвитку рекреації.

Оскільки основні туристичні потоки спрямовуються до відомих печерних систем Поділля, саме вони є до чинником потенційного зростання, як кількісного, так і якісного регіонального туристичного потенціалу.

Для потреб дослідження печерні системи слід чітко диференціювати залежно від їх придатності для загальнотуристичних і екстремальних заходів (табл.2.)

Таблиця 2

Диференціація ходів печерних систем Поділля
за можливостями здійснення загальнопізнавальної
та екстремальної діяльності, %

Печера	Загальнопізнавального використання	Екстремального використання
Озерна	13	87
Оптимістична	29	71
Кришталева	33	67
Млинки	9	91
Вертеба	15	85
Угринь	6	94
Вігрова	28	72
Ювілейна	14	86
На Хомах	27	73
Думка	52	48
Мокра	8	92
Сталактитова	20	80
Глинка – I	22	78
Глинка – II	28	72

Значно більша придатність печерних систем Поділля для екстремального туризму, ніж для пізнавального зумовлена їх морфологією, мікрокліматичними та іншими характеристиками. Розрахована за даними табл. 2 максимальна кількість рекреантів, що можуть відвідати печерні системи з пізнавальною метою, становить 1050 осіб за добу, а з екстремальною метою – 686 осіб за добу. Отже, більш перспективним, все ж є розвиток пізнавального печерного (спелеологічного) туризму.

Диференціювати туристичний потенціал окремих печерних систем можна за різними критеріями (безпечність, доступність, облаштованість тощо). Однак, визначальною серед них є естетична привабливість.

Визначати естетичну привабливість печер доцільно шляхом опитування відвідувачів. Опитування туристів, проведені у печерах Кришталевій, Млинки, Атлантида (табл. 3) свідчать як про близькість оцінок, так і про їх диференційованість.

Таблиця 3

Оцінка туристичної привабливості (естетичності) печерних систем
Поділля (за опитуваннями відвідувачів)

Печера	Кількість анкетованих	Оцінні бали					Середній бал
		1	2	3	4	5	
Кришталева	109	-	-	9	67	24	3,8
Млинки	85	-	-	7	61	17	4,1
Атлантида	50	-	2	14	19	15	3,9

Як свідчать результати опитування, естетична привабливість печерних систем Поділля коливається навколо оцінки 4 бали, тобто це привабливість, за якої відвідувачі отримують естетичне задоволення. Така оцінка свідчить і про резерви розвитку естетичної складової туристичного потенціалу печер. Вони криються у відповідному виборі підземного туристичного маршруту та його штучному облаштуванні (підсвічування, у тому числі кольорове, музичний супровід тощо), створенні пізнавальних експозицій (у тому числі музейного типу).

На наш погляд, підвищену оцінку печері Млинки забезпечила відповідна музейна експозиція, яка висвітлює не тільки історію освоєння (використання) печери людиною, а й історію всього краю.

Отже, значний туристично-пізнавальний потенціал печерних систем Поділля, використовується не в повному обсязі. У перспективі, за відповідного наукового обґрунтування, туристично-рекреаційну діяльність в регіоні можна суттєво поживити. Достатньо висока естетична привабливість печер, наявність своєї екстремальної складової (навіть під час здійснення пізнавальних спелеоеккурсій) підсилюють рекреаційне значення регіону, його атрактивність. Враховуючи, що Подільський туристично-рекреаційний регіон практично перебуває на початковому етапі розвитку (за сучасними вимогами), маємо підстави стверджувати про наявність у нього значних можливостей і перспектив.

1. Охріменко А. Г. Удосконалення територіальної організації рекреаційного комплексу Подільського регіону. – К., 2001. – 200 с.
2. Блага М.М. Рекреаційно-ресурсний потенціал і фактори його використання // Укр.. географічний журнал / М.М. Блага. – К., 2000. – № 2. – С. 28-30.

PERSPECTIVES OF SPELEO COMPONENTS OF PODILLYA

Anna Khovalko

*Ivan Franko National University of Lviv
vul. Universytetska 1, Lviv 79000, Ukraine, tel. (032) 239-46-03*

The prospects of the tourism region of Podillya in respect of cave tourism development are analyzed. The following areas of possible improvement of tourism activities – sport (extreme) and educational cave tourism are described.

Keywords: Podillya recreational area, extreme cave tourism, educational cave tourism, esthetic evaluation of cave systems.

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СПЕЛЕОТУРИСТИЧЕСКОЙ СОСТАВЛЯЮЩЕЙ ПОДОЛЬЯ

Анна Ховалко

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
ул. Университетская, 1, г. Львов 79000, Украина, тел. (032) 239-46-03*

Взвешены перспективы развития туристическо-рекреационного региона Подолья в аспекте использования спелеотуризма. Освещены направления усовершенствования туристической деятельности, в частности спортивный (экстремальный) и познавательный спелеотуризм.

Ключевые слова: Подольский туристическо-рекреационный регион, экстремальный спелеотуризм, познавательный спелеотуризм, эстетическая оценка пещерных систем.

Стаття надійшла до редколегії 02.10.2011

Прийнята до друку 17.11.2011